

NUREDDİN FERRUH VE ŞAFAK SADALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Ömür AYBAR**

ÖZET

Nureddin Ferruh'un ilk eseri olan Şafak Sadaları, kendi şiirlerini topladığı bir eser olmuştur. Ancak bu eserin en önemli özelliği uzun zamandır şiirde tartışılan şiirde hece-aruz konusuna başka bir açıdan yaklaşmasıdır. Vezin ve kafiye tartışması ekseninde kitabını tamamlayan Ferruh, özellikle aruz vezninin gelişimi ve Türk milletinin gelişim çizgisindeki farklılığı göstermeye çalışmıştır. Bu vezni kabul edenler, nedenlerini ahenkte ve uyumun birliğinde görmüşlerdir. Ancak Ferruh, bu tezi çürütmek için şiir anlayışını İslamiyet öncesi Türklerin yaşayışına götürerek şiirde ahengi nasıl yarattıklarını açıklamakla işe başlar. Ancak onun esas amacı, şiiri tamamıyla özgürleştirmektir. Bu özgürleştirme sürecinde ilk başta aruz vezninden uzaklaşmış ve ardından da hece vezninden de uzaklaşmaya başlamıştır. İlk eseri olan Şafak Sadaları'nda aruz veznin üzerine gittiği gibi hece vezninin üzerine gitmeyi göze alamaz. Henüz on yedi yaşında olan genç yazar, bu tutumunu daha sonraki yıllarda kendi ağzıyla itiraf edip, hece veznini de sert bir şekilde eleştirmekten kendini alamaz. Onun için şiir ancak ve ancak düşünüldüğü gibi yazılması gereken ve bu yazım sorununun herhangi bir kalıba uygunluğunun tartışılmaması gerektiğini söyler. Ancak o güzelin peşindedir. İsteyen istediği gibi yazsın derken, liberal bir özgürlük anlayışı içerisinde kimsenin kimseye karışmamasını savunur. Ancak bu şekilde şiirin hem estetik olarak hem de düşünsel olarak gelişeceğini vurgular. Kafasındaki şiir teorisine uygun olarak şiirler yazan Ferruh, Türk edebiyatında uzun yıllar devam edecek olan hece-aruz tartışmasının önemli ve iki ölçüyü birden reddetmesi boyutunda aykırı bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Nureddin Ferruh, Şafak Sadaları, Hece-Aruz Tartışmaları, Türk Edebiyatı.

A RESEARCH ON NUREDDİN FERRUH AND ŞAFAK SADALARI

ABSTRACT

Şafak Sadaları, which is the first work of Nureddin Ferruh has become a work in which he collected his all poems. However, the most important feature of this work is that it has approached the

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Londra Üniversitesi, El-mek: omur_aybar@hotmail.com

controversial subject of syllable-prosody from another aspect. Ferruh, who completed his book around the argument of meter and rhyme especially tried to demonstrate the development of prosody meter and the difference on the line of Turkish people's improvement. Those who accepted this prosody saw causes in accord and harmony. However, in order to refute this thesis, Ferruh started the job by explaining how they created the accord in poetry by taking his poetry conception to pre-Islamic Turkish life. Nevertheless, his main purpose was to make poetry completely free. In this freeing process, he initially moved away from prosody meter and then started to move away from syllable meter as well. He couldn't take the chance of facing out of prosody as well as syllable meter in his first work *Şafak Sadaları*. The young author, who was seventeen, confessed his attitude in following year and couldn't help himself criticizing syllable meter severely. For him; poetry is only a thing that is supposed to be written as it is thought and he says that writing matter shouldn't be argued to fit it in any mold. But he was in search of the beauty. Upon saying that everyone who wanted could write how he wanted, he defends that no one should interrupt in liberal freedom conception. He stresses the only way in which poetry can improve both ecstatically and spiritually is that. Ferruh, who wrote poems fitting his poetry theory, has an antithetical place in refusing two meter together an important syllable-prosody argument that will continue in Turkish literature for many long years.

Key Words: Nureddin Ferruh, *Şafak Sadaları*, Syllable-Prosody Argument, Turkish Literature.

Giriş

Nureddin Ferruh, *Şafak Sadaları* adlı şiir kitabını kaleme aldığı anda henüz on yedi yaşındadır. Bu genç şairin kaleminden çıkan eserin önemi, şiirlerinden öte mukaddimesinde değindiği şiir hakkındaki görüşleridir. Genç yaşına aldırmadan Türk Edebiyat tarihinin en fazla söz söylenen tartışmasına giren Nureddin Ferruh kendisini hem sanatıyla hem de edebiyat hakkındaki görüşleriyle var etmeğe çalışmaktadır. Türk Edebiyatı'nda ciddi olarak ilk vezin tartışması Servet-i Fünun ile karşımıza çıkar. Hasan Kolcu'nun bu tartışmayı konu alan kapsamlı çalışmasına baktığımızda: "H. Nazım, aruz vezninin yerine hece veznini ikame düşüncesindedir. Servet-i Fünun'daki bu ilk hece-aruz münakaşasında O, hece vezninin müdafidir. Hece vezni ile şiirler yazmıştır."¹ Bu görüşlerini belirttiği "Şiir Nedir?" makalesi ise tartışmayı fitilleyen bir rol oynamıştır. Ve tabii ki karşılık gecikmeden A. Nadir tarafından verilmiştir: "Bizim lisanımız Türkçe değil Osmanlıcadır."² Bu tartışma ne kadar edebiyat dahilinde de görünse edebiyattan çok öte yaşamsal ve düşünsel bir farklılık olduğu ortadadır. Nureddin Ferruh ise bu tartışmalara taraf olmaktan çok kendi düşüncelerini büyük bir ustalıkla detaylandırma yoluna gitmiştir.

Nureddin Ferruh'un Bakışıyla Şairin Ruhsal ve Toplumsal Serüveni

Nureddin Ferruh, görüşlerini ilk planda sevda-zedenin ruh halini açıklamakla başlar: "Sevda-zedeler bi-karardır; bazen o derdin eseriyle cemiyet-i beşeriyeden uzaklaşırlar, kimselerin bulunmadığı ıssız cihetlerde, karanlık yerlerde yalnız kendi kalplerinin hareketinden husule gelen zayıf bir ahengi dinlemeyi severler."³ der ve hemen akabinde aşığın gelişim aşamasını bize

1 Hasan Kolcu, *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 82.

2 A.g.e., s. 83.

3 Nureddin Ferruh, *Şafak Sadaları*, Şirket-i Mürettepe Matbaası, İstanbul 1331 (1915)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4, Spring 2013

sunmaya devam eder: “Biraz sonra o temevvüc, galeyanı müntic olur; işte o zaman bu türlü insanlar bir lahza bir yerde duramazlar; biraz evvel sevdikleri yer soğuk görünür, tabiaten gitmek, koşmak, uçmak isterler”⁴ bu söylenenlerin nereye varacağını bilemeyen okur aslında Nureddin Ferruh’un amacını ilerleyen satırlarda daha rahat idrak edecektir. O, aşkın kendi özündeki aşamaları ortaya koymaya çalışır. Aşkla meydana gelen yalnızlaşma onu toplumsal bütün bağlardan teker teker koparır: “Hiçbir ölçüsü, süreklilik duygusu ya da yükümlülüğü olmayan ve bütün toplumsal bağlarını yadsıyan bireyin ruhsal bozgun durumudur.”⁵ Bu bozgun durumundan çıkmanın yolları bu bozgunun üstüne gitmekten öte çaresi imkansız bir boyutta yalnızlaşan bireyin daha da içe kapanmasına tanık olmaktadır. Bozgun ve içe kapanma Hegel’in tabiriyle: “İnsanın özünden uzaklaşmış olduğu”⁶ savından ayrılmaz.

Hegel’in yaklaşımını detaylandıran Marx ise: “Bilinçli yaşam etkinliği, insanı dolaysız olarak hayvansal yaşam etkinliğinden ayırır; bu ayrım nedeniyle insan bir tür varlığıdır. Bir başka anlatımla, insan bilinçli bir varlıktır; [...] salt bu nedenle, insanın etkinliği ‘özgür etkinliktir.’ Yabancılaştırılmış emek, bu ilişkiyi tersine çevirir: Bu bağlamda vurgulamak gerekir: Her türlü dış-belirlemeye karşın, insan türünün öz yapısının temel özelliği olan bilinçlilik ve özgür etkinliğe eğimlilik özelliği tümüyle ortadan kaldırılamaz.”⁷ Modern bireyin büyük şehirlerde yabancılaşması ve özgür etkinliği, yabancılaşma olgusu yüzünden toplumla bağı yok denecek kadar azalabilmektedir ancak bu bağı tamamen ortadan kalktığını söylemek oldukça güçtür. İşte bu nokta toplumla arasındaki bağı az da olsa koruyabilen yabancılaşmış birey, ancak düşünsel bir zemin de kendisini var ettiği oranda bu tarif ettiğimiz süreçten kurtulmayı başaracaktır. Düşünsel bir zemin için içe kapanır ve insanın temel işlevi olan üretmek olgusunu tekrardan ele alır. Ve bu sayede hem kendisine hem de topluma farklı bir estetik anlayış sunacaktır.

Doğa karşısında pozisyon alamayan aşık\birey doğanın etkileşiminden gün be gün uzaklaşmıştır. O ancak doğa ile etkileşime girmeden ve aktif olması gereken bütün pozisyonları elinin tersiyle iter.

Marks’ın insan tanımına bakarsak: “Değişim ve gelişim oluşmaya ve devreye girmeye başlar. Yaşamının bütün alanlarında insanı oluşturan şey onun etkinliğidir.”⁸ Peki ya yabancılaşmış birey, bu etkinliğini tümünden kaybederse ne olur? İşte gelişim ve değişimin aksine tamamen nötrleşir. Artık onun doğal süreci doğa ile etkileşimden oldukça uzak sadece kendi içinde yaşatmaya çalıştığı bir dünya hayalidir. Bu iç dünya oluşturma sürecinde onu tek tatmin eden ve geliştiren şiirdir. Nureddin Ferruh aşığın\bireyin zorunlu sürecini açıkça ifade eder ve sonrasında çok zor bir durumla karşılaşmasını ve şiire yönelmesinin kaçınılmazlığını ortaya koymaya çalışır: “Nihayetinde başlarından esen bir rüzgar onları yine insanların derd-nak cemiyetine atar, o zaman o sevda-zedeler de derin bir me-yusiyet görünür, buhran içinde kalırlar bir taş parçası, bir avuç toprak masum bir nazar, eski veya yeni bir esvab, bir heykel, bir ayine... bir deniz ve velhasıl gördükleri her bir şey onlara bin türlü şey söyler, fikirlerini tenvir eder, düşündürür, sersemleştirir, dünyaya geldiklerinden bizar eder, yine uzak bir cihete yollar. Böyle insanlara ehl-i sevda derler, bunları hakiki aşkıtır.”⁹ Bu sözler hakiki aşkı tatmış ve ardından tarih sahnesinde yalnız kalmış modern bir bireyi karşımıza çıkartır.

19yy.’dan 20 yy.’a geldiğimizde, Nureddin Ferruh’un anlattığı aşığın\bireyin içine düştüğü ruh halini ve bu ruh halinin sebebiyetlerine farklı bir açıdan yaklaşabiliriz: “Hızlı akan kent

4A.g.e.

5 Hakan Sazyek, Abdülhak Şinasi Hisar’ın Romanlarında Özel Yabancılaşma, Akçağ Yayınları 2008, s. 34.

6A.g.e., s. 24.

7 Onur Bilge Kula, Hegel Estetiği ve Edebiyat Kuramı -1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s.330.

8Bertell Ollman, Yabancılaşma Marx’ın Kapitalist Toplumdaki İnsan Anlayışı, Yordam Kitap, İstanbul 2012, s. 166.

9 Nureddin Ferruh, a.g.e.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4, Spring 2013

yaşantısı içinde insanlar birbirleriyle duygusal ve düşünsel açılardan anlamamaya, birbirlerine iç dünyalarının kapılarını kapatmaya başladı. İş yerlerinde, apartmanlarda, ailelerde bile yoğunlukla yaşanan söz konusu iletişimsizlik özellikle büyük kentlerde yaşayan ve geniş bir kesimi oluşturan kişilerde yalnızlık, yalıtılmışlık duygusu uyandırmadığını da belirtmek gerek¹⁰ Bahsi geçen yabancılaşma; bu kentlerde yaşamakta olan geniş kitleler üzerinde etkisi olmasa da özellikle eğitilmiş ve ekonomik olarak standardın üzerinde yaşayanları etkisi altına almaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi büyük bir 'yanlızlıktan' ve 'geleceğe duyulan güvenin' kaybolmasından bahsetmekteyiz. Tekrardan Nureddin Ferruh'un bahsettiği aşığın başından esen rüzgar ise büyük düşünür Walter Benjamin'in kaleminden yorumlanmış olan Poul Klee'nin *AngelusNovus* isminde olan tablosunu hatıra getirmektedir. Bu tabloda, gözlerini ayırmadan üzerine düşünmekte olduğu bir şeyden uzaklaşmak üzereymiş gibi duran bir melek resmedilmiştir. Gözleri dimdik bakmaktadır, ağız aralıktır, kanatları da açılmıştır. İşte tarihin meleği de böyle görünmelidir. Yüzü geçmişe dönüktür. Bizim bir olaylar silsilesiyle karşılaştığımız yerde, o ayağının ucuna savrulan üst üste yıkıntılardan oluşan tek bir felaket görür. Melek kalmak isteyecektir, ölüleri uyandırmak ve parçalanmış her şeyi bütünlüğe kavuşturmak isteyecektir. Ama cennetten bu yana bir fırtına esmektedir; fırtına meleğin kanatlarını öylesine şiddetle yakalamıştır ki artık kanatlarını kapatamaz. Bu fırtına karşı konulmaz bir şekilde, meleği arkasını dönmüş olduğu geleceğe doğru savurmaktadır, önünde kalan yıkıntılar yığını ise göğe doğru yükselmektedir. Bu fırtına, bizim ilerleme dediğimiz şeydir. Aşığın\bireyin Walter Benjamin'in tabiriyle tarihin bir objesine dönüşmesi ve yaşadığı yıkıntılar arasından geleceğe kadar uzanmasının yolculuğu karşımızda durmaktadır. İşte böyle bir yolculukta aşığa-modern bireye- yol gösterecek ve geçmişin yıkıntılarını onaramasa da tekrarlanmasını engellemeye çalışacak olan bir silah elinin altında durmaktadır, o silah ise şiirden başka bir şey değildir. Elite edilmiş, modern anlamda birey üretkenliğinin artık doğanın bir yansımasından öte, içsel bir yolculuk halini almıştır. Topluma baktığında kendisini ve geleceğinin aynı zamanda toplumun geleceğini göremez. Onun üretkenliği son noktada içsele dönmesiyle mümkün olur. Ama bu üretici etkinlik karşısında doğadan yoksul olan aşık\birey\aydın nasıl bir yol haritası oluşturacaktır? Burada Bertell Ollman'a kulak vermek yerindedir: "Üretici etkinlik, bireyin güçlerinin doyurulması için yeni olanaklar oluşturulmasında ve doğadaki sınırların genişletilmesinde de bu güçlerle ilişki içerisindedir. Çalışma doğada meydana gelmek zorundadır; çalışmanın içinde etkinlik olabildiği; ondan ve onun aracılığıyla üretilebildiği dış dünyadır[...] Marks'a göre insanın etkinliği dünyayı değiştirmeyi hiçbir zaman bırakmaz."¹¹ Modern bireyin karşısında duran doğa, artık eski doğa değildir. O kendi içine dönerek ve kendisi de bu doğanın bir parçası olduğuna göre başkalaşmış bir öze dönmüş olur. O ne kadar doğadan kaçsa da güvenli liman bellediği kendi ben'ine dönse de, doğanın etkilemesine ve etkilenmesine tümünden kapılarını kapatamaz. Aşığa\bireye\aydına göre dünyayı değiştirme yolu mutlak olarak farklılaşmıştır. Artık onun tek bir silahı vardır, şiir ve yazın. Aşık, şiiri kullanarak geleceğe bir kapı açacaktır. Tam da bu doğrultuda Ferruh'un şiir tanımı kendisini ifade etmeye çalışan aşığın imdadına yetişir: "Şiir elmas kanatlı, sarı saçlı, mai gözlü, penbe beyaz mağrur halli, şirin tavırlı, tatlı bakışlı, mağrur bir peri, bir melektir, ki insan temasıyla doyamaz, ol kadar güzeldir, hayalini hatırında tutamaz; o kadar sevimlidir, her zaman görmek ister, görür, göremez, uzaklaşır, mecburu olur."¹² derken Ferruh'un, şiirden sanki mitolojik bir kahraman gibi bahsetmesi aslında yadırgatıcı gelmemektedir. O aslında modernize olmuş dünyadan kaçmanın yollarını aramaktadır. Onun şiire sığınan yapısı, yaşadığı her şeye ket vurmuş bir dünyaya karşı isyan bayrağını göklere çıkarmağa yarayan bir silaha dönüşmüştür. Henüz on yedi yaşında olmasına rağmen içine düştüğü ruh hali onu sığınacak bir liman bulmaya itmiştir. İşte bu liman şiirdir. Daha sonra makalelerinde göreceğimiz gibi şiirin yanında sığınacağı ikinci bir liman daha bulacaktır, o

10 Hakan Sazyek, a.g.e., s. 19.

11 Bertell Ollman, a.g.e., s. 169.

12 Nureddin Ferruh, a.g.e.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4, Spring 2013

da bilim'dir. Ferruh, Osmanlı toplumunda ve düşün hayatında pek rastlanmayan ve hemen hemen her zaman birbirlerinin karşısı gibi görünen insanlık tarihinin iki önemli ögesine de sahip çıkmıştır. Onun teorisinde şiir ve bilim hiçbir zaman ayrılmaz. Toplumdan yalıtılmış insan, kendi doğası gereği dünyayı değiştirme vazifesini üstlenmiştir. Kimi şiirle bunu yapmış kimi ise bilimle. Ferruh'un önemi; şiire sarılırken bilimi de yanı başından hiç ayırmamasıdır. Aldous Huxley'e dönersek: "Düşünce kabadır, madde ise akla hayale sığmayacak ölçüde incelikli. Sözcükler azdır ve ancak belli bir uzlaşımına sabitlenmiş biçimlerde kullanılabilir, benzersiz olayların oluşturduğu kontpuan ise sonsuzca geniş ve sonsuzca uzundur.[...] Biz edebiyat adamları ve bilim adamları neşe ile kabul edelim ve bilinmeyenin sürekli genişleyen bölgeleri içinde hep daha ötelere, hep birlikte ilerleyelim."¹³ Bu birlikte ilerlemek bilimsel anlamda ortaya konan her bir buluş, şiirin başka deryalara açılmasını sağlayacaktır. Ve artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak ve eskisi gibi kullanılamayacaktır.

Şiirin İşlevine ve Hece-Aruz Tartışmasına Farklı Bir Bakış:

Şafak Sadaları

Ferruh gördüğü en güvenilir liman olan şiiri; savunmak, korumak ve onu anlaşılır hale getirmek için kolları sıvar. Kafasındaki müthiş şiir tanımını yazmaya devam eder Ferruh: "Onun her nazarı insanı düşündürür, fikrini itila ettirir, asabımı raşe-dar eder, ağlatır, mahzuziyet bahşeder, sersemleştirir ve bazen hafif bir yorgunluk hissettirir."¹⁴ Zorluklar içinde kalmış bir bireyi, sorgulamaya iten şiiri, kendi içinde taşıdığı -geçmişte olan- kötülükleri iyi eden bir iksirle sunmak Nureddin Ferruh'un felsefi anlamda döneminden ayrıldığı en başat özelliğidir. O en başta şiirin tarafını tutar. Nasıl olduğu ancak sonra sorulacak sorulardandır. Düşüncelerden sıyrılmış bir şiir peşindedir. Buna rağmen düşünceyi reddetmez, yeter ki üzerinde düşünülen\çalışılan şiir olsun. Şiirin öz işçiliğine bakarken: "Fikr-i selameti şart değil; değil de yine hissiyatımız üzerine icra ettikleri tesire bakılırsa onlara en müessir şiir nazariyle bakmaktan kendimizi alamayız. Onlar ihtirasat-ı insaniyyenin galeyanı hengamındamütecellî olan kıvılcımlardır."¹⁵ der. Çok net bir şekilde anlaşılacağı gibi esas olan şiirdir. Düşüncenin hareketliliği konusunda şiire sarılan Ferruh, neden şiire yöneldiğini incelediğimizde Ahmet İnam'ın şiir üzerine söylediği tanımlama aklımıza gelir: "Önce şiir vardı. Şiir, sözle bilinçlenmenin başladığı kaynak. Şiirin iki temel ögesi: Bilinç ve söz. Şiir, bilinçli, bilinçle sözdür; sözlü, sözle bilinç."¹⁶ Düşüncenin şekillenmesinde söz ve bilincin ayrılmadığı görülür. Şiirin yanında söz ve bilinçle oluşan bilimsel buluşların kelimeye döküldüğü formülleri de göz önüne alırsak şiir ve bilimin ayrılmadığı peşi sıra birbirlerini takip ettiği görülecektir. Tekrardan Ahmet İnam'a dönersek: "Yaratıcı, cesur, meçhule, bilinmeyene pencere açın, şiirin öteleme gücüne sahip bilim adamları, şiirin unutulmuş anlamını anlatacaklar bize. Anlatmıyor değil, şiir, örneğin kaos teorisinde var. Şiir fizikçilerin simetri anlayışında var. Bir karınca çalışkanlığı ile şiiri yaşayarak, büyük bir aşkla bilineni öteleyen ozan bilim insanları elbette var. Gönül, yine de, bilim insanlarına, tıp alanında, teknolojiye araştırma yapanlara, onları heyecanlandıranın, çıkarsız, hakikat aşkı ile dolu olduklarında içlerinde yananın, şiir olduğunu, kulaklarına tekrar tekrar fısıldamak istiyor."¹⁷ Ahmet İnam denklemi tersine çevirerek büyük şairlerin bilimden yararlandığını kabul ederken tersinin de, bilim adamlarının şiirsel bir düşünce eyleminden sonra fikirlerini kâğıda döktüklerinin kaçınılmazlığından bahsetmiştir. Aslında dünyanın değiştirilip dönüştürülme eylemi bilim ve şiir bazında sürekli paslaşarak ilerlediğini görmekteyiz. Bu etkileşim tarih boyunca kesintisiz bir şekilde devam ederken şiir nasıl meydana

¹³Aldous Huxley, Edebiyat ve Bilim, Yapı Kredi Yayınları-Cogito- Sayı:31, Bahar 2002, s 310.

¹⁴ Nureddin Ferruh, a.g.e.

¹⁵A.g.e.

¹⁶ Ahmet İnam, Şiirden Doğan, Şiirle Taşman Bir Etkinlik Olarak Bilim, Yapı Kredi Yayınları-Cogito- Sayı:31, Bahar 2002, s. 312.

¹⁷A.g.m, s. 317.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4, Spring 2013

gelir ve neler şiir olur sorusuna verilecek cevap Ferruh'un metninde yer bulmuştur. Ferruh çoğunlukla okuyucudan bir adım önde hareket etmektedir. Ne zaman okuyucunun kafasına bir soru gelse hemen bir sonraki paragrafta cevabı okuyucuyla paylaşmıştır. Evet şiir nasıl olur ve nelere şiir denir sorusuna Ferruh: “ Kalbe tecelli-saz olan ilhmatınelfaza intikalinde en evvel itina olunacak nokta selamet-i fikr, ikincisi bedayi hayaliye, üçüncüsü hissiyat-ı aliye, dördüncüsü teessürdür.”¹⁸ Görüldüğü gibi esas olan aktarıcının duygusal yoğunluğunun aktarılanına doğru bir şekilde ulaşmasının sağlanmasıdır.

Felsefi anlamda aşğın\şairin\bireyin duygusal yoğunluğu ne gibi argümanları kullanarak nasıl aktarmasıdır. Burada Ferruh açıklayıcı bir not düşerken kaleme aldığı kitabının önemini de burada dile getirir: “Vezin ve kafiye muntazam veyahut hesabı tamam fakat ciddiyet, ulviyet, teessür, bedayi-i hayaliyye gibi mehasin-i tabiyyeden mahrum olan sözlere şiir nazarıyla bakılamaz.”¹⁹ Çok uzun zamandır tartışılan vezin ve kafiye meselesine işte bu paragraf ile taraf olunmuştur. Karşımızdaki yazar, savunduğu fikirleri hiçbir boşluk bırakmadan açıklamaya devam eder: “Yukarıda söylediğim dört şarttan ikisi yahut biri eserde mevcut olup diğeri veyahut yalnız biri mefkud olsa, o nazımdır, ona şiir denemez.”²⁰ derken belirtmek istediği tam anlamıyla nasıl kusursuz bir şiir oluştururuz verilen cevaptır. İçine düştüğü çıkmazda doğa karşısında kendisini var etmeye çalışan ozanın vurucu bir şekilde kendisine taraftar bulması ve okuyucunun kafasında imgelerden bir dünya oluşturmaya çalışma sürecidir aslolan kaygı. Modern bireyin kaçış psikolojisini terk-i diyar etme yerine yalnız olmadığını ve hala umudun taşıyıcısı ünvanını koruyabildiği oranında kendisini var eder. Ancak bu süreç toplumun önünde olan şairin\aydının yalnızlığının çaresi olmadığı açıktır. O yine de umudunu toplumla paylaşmaktan çekinmez.

Aşğın\şairin içinde bulunduğu ruhsal kaostan öte şiirin oluş süreci oldukça köşeli bir şekilde belirtilmiştir. Nureddin Ferruh burada gayet açık bir şekilde verdiği şiir tanımının içinde kaossal süreci\yaşadığı acı dolu günleri doygunlukla aktaracak bir yapı önümüze koyar. Asıl amaç hiçbir kalıba sığınmadan şiirin özüne açılacak o kapıyı bulmaktır. O kapı ise modern dünyanın özellikle Ferruh'un yaşadığı dönemin aydınlarının kaçış motifini vurgulamaktadır. Ferruh kimi dönem aydınları gibi başka bir yere kaçmaktansa düşsel olarak arkasında bıraktığı yıkıntıları hatırlayacağı hatırladıkça da o yıkıntıları onaramasa bile tekrar tekrar yaşayarak üzerindeki sorumluluğu atmaktan öte, o sorumluluğu duyumsayacağı bir şiir tanımlamaktadır. Ki ancak öyle bir süreçte aydın kimliği gelişecek ve yenik düştüğü birçok olayı arkasına alıp daha cesurca yeniden yollara düşecektir. Tolumsal fikriyata karşı olmadığını belirtmekle birlikte, bireysel düşün olarak bir mücadeleye başladığı gözlerden kaçmamaktadır. Bu çerçeve itibarıyla vezin, kafiye vs. gibi argümanlar onun düşün hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Hatta bunlar karşısında takındığı tavır onun şiir ölçeğinde mücadelecilik kimliğini ortaya çıkarmıştır. Yaşadığı geçiş süreci gibi kendi ben'inde de bir geçiş süreci içindedir Ferruh. Sınırlarını zorladığı doğal yaşam ve kalıplara sıkışmış bir sanat anlayışına toptan bir darbe indirmek ister. Var olmakta olan kalıplar onun cesurca öne atılışını engellemekten çok uzaktır. Henüz on yedi yaşında olmasına rağmen kendi görüşlerini bilimsel çerçevede büyük bir yüreklilikle dile getirmiştir.

Nureddin Ferruh, şiirin nasıl yapılması gerektiğini söyledikten sonra devamında hem kendisinin hem de okuyucunun kafasına gelen soruyu sorar: “Şiir ne için yapılmalıdır?”²¹ Aslında buna daha önce net bir cevap vermemekle birlikte verilecek cevabı hissettirmeye çalışılmıştır. Şiir, estetik anlamda güzellikte vücut bulmuş bir yazın türü değil midir? Ferruh soruyu şu şekilde cevaplamayı uygun bulmuştur: “Güzel çehreler nâmına büyük nâmlarâshâbına heykeller yapıldığı

18 Nureddin Ferruh, a.g.e.

19A.g.e.

20A.g.e.

21A.g.e.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4, Spring 2013

gibi, güzel fikirler büyük vakâlar için de beyitler yapılmalıdır.”²² Bir pencere daha açılmıştır okuyucunun zihninde, en sonunda izlenecek konuların çeşitliliğinden bahsedilmiştir. Burada hissiyat zorunluluk dahilinde olsa da sözü geçenler herhangi bir zorunluluk arz etmezler. Sözü kendisine ve yapıtına getiren Nureddin Ferruh, tarih yazınına bir imza atarcasına: “Şafak Sadâlarınınimevzûn değil manzûm yazdım. Şafak Sadâları bir numûne-i mahsûl-i kalem, bir tecrübe-i tarz-ı eş’ârdır.”²³ Demekle yaşadıklarının birer damgasını eserine vurduğunu saklamamaktadır. Bu onun tarihsel bir misyon yüklendiğinin kendi ağzından kanıtını bize sunmaktadır. Ve eserine giriş yapan yazar, bu eseri döneminin tartışmasının içerisine katarak tartışmayı başka bir boyuta geçirmeyi düşünmüştür: “Şafak Sadâlarının tertûb-i tahrîrinde Arapları, Acemleri değil, Türkleri, Eski Osmanlıları taklîde çalıştım. Yakın vakitlere kadar bu tarz-ı edebe şiir nazarıyla bakanlar hemen mefkud gibiydi; ancak edebîyât-ı hâzîrımızda en güzel âsârüvücûda getirmiş olan muhterem ve müteceddid Abdülhak Hâmid Bey Efendi Hazretleri bu tarzda da şiir yazılabileceğini bazı eseriyle bî hakkın ispat etmişlerdir.”²⁴ Kendisinin daha sonrasında özeleştiri vereceği hece ölçüsüne karşı durmayışı burada sıkı sıkıya sarıldığı bir alan teşkil eder. O ne vezin ne kafiye derken atalardan miras kalan hece ölçüsünü üstü kapalı olarak vurgulasa bile kendisinin bu tarz ölçüye sahip çıkmadığını söylemiştir. Onun tarihsel duruşu millici bir eksen sergilese de sonrasında bu eksenden kaydığı dikkate şayandır. Şafak Sadaları çerçevesinde Nureddin Ferruh eserine tarihsel bir misyon daha yükleyerek kendince geçmişin yanlışlarını dile getirmeyi tercih etmiştir.

Şafak Sadaları adlı kitabında şiirlerinin yanında kendisinin teorize ettiği şiir yaklaşımının örneklerini sunmaktan kendini alamamıştır. Açıklamaktan çekinmeden kendisiyle aynı görüşü (bazı şiirlerinde) paylaşan Abdülhak Hamit Bey’in de şiirlerini bu kitaba koymuştur. Ferruh’un genç yaşının verdiği bir duruşla, kendisinin şiir hakkındaki düşüncelerini döneminin önde gelen şairlerinden destek aradığı anlaşılmaktadır. Döneminin kaossal tartışmalarına kendi şiir teorisiyle atılan genç şair, yanında yürüyeceği ve destek alacağı tanınmış şairlerini şiirlerinden bir demetle okuyucusunu yalnız olmadığı konusunda iknaya çalışmıştır. Nureddin Ferruh’un başlıca derdinin şiirlerini yayınlamaktan öte yazdığı ve deyim yerindeyse düşündüğü şiiri teorize edeceği bir eser meydana getirmektir.

Türklerin vezin ve kafiye meselesi baş göstermeden yıllar öncesinde kullandıkları hece vezni, İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı’nın kalıpları dahilinde boy gösterdi. Kaşgarlı Mahmud’un Divanü Lügat’it Türk adlı eseri ile hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde hece vezninin kullanımı kanıtlanmış olmaktadır. Adına milli vezin dediğimiz hece vezni, Türkçe’nin ilerlemesine paralellik göstererek bütün Türk toplumunu kucaklayan bir yapıya sahiptir. Ancak toplumsal şartların değişmesiyle özellikle inanç sistemindeki değişmelerle 11. yy itibarıyla aruz vezninin Türk şiirine girdiği görülmektedir. Önce Araplardan alınan ve sonra Acemlerin yoğun etkisi altında kalan Türk şiiri ve Türk aydını zaman geçtikçe halktan kopmuş ve ilerleyen zamanda da Halk Şiiri ile aruzun kullanıldığı Divan Şiiri taban taban birbirinden ayrılmıştır. Nureddin Ferruh’a tekrar dönersek; o tarihsel akış içerisinde detaylı bir çözümlemeyi okuyucunun önüne serme niyetindedir. Peki yazar neden Türklerin eskiden beri yazdığı tarzı örnek aldığını vurgulama niyetindedir? Ferruh, bu soruya cevap vermeden evvel açıklanması gereken noktaların olduğunu düşünmektedir: “Şiirin tarih-i zuhûrumeçhûl denecek kadar kâdîmdir.”²⁵ Döneminin gelişmelerini yakından takip eden şair, kendisini dönemine uydurmayı ve bu sayede tarih sahnesinde yenilikçi düşünceleri savunmayı düşünmüştür. Ferruh değişimi gerek şiir teorisinin gerekse de düşün hayatının merkezine koymuştur. O geçmişi tahlil ederken geleceğe şekil vermeyi ve dönemin yeniliklerinden kopmamayı hedef alır. A. Huxley’e dönersek: “Homeros’un yaptığı şeyi yapmakta –günlük hayatın

22A.g.e.

23A.g.e.

24A.g.e.

25A.g.e.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4, Spring 2013

sürekli değişen olguları hakkında serbestçe yazmakta- özgür oldukları anlamına gelir. Homeros atlar ve at bakıcıları hakkında yazıyordu, çağdaşlarımız ise trenler, otomobiller ve beygircücünü belirleyen çeşitli vida ve contalar hakkında yazıyorlar.”²⁶ Ferruh, döneminin sesine kulak vermek ve artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacağını vurgulamak istemektedir. Onu geçmişe götüren temel neden eski zamanlardan Türklerin nasıl şiiri meydana getirdikleridir. Eski zamanlarda söylenen şiirin, Arap ve Acem etkisinde kalmadan da kendine özgü bir ahengi yakalamış olduğunu belirterek, geçmişten bugüne döner Ferruh. Eski zamanlarda ahengi sağlama yolunu bulan Türkler, şimdi neden başka milletlerin kendi dilleri için tasarladıkları argümanları taklide boyun eğmektedirler. Ve ardından “Bu mebhasda Osmanlılara takâddüm etmiş olan devirlerden sarf-ı nazar, yalnız Osmanlılara taalluk eden devr-i edebiyatın tarihine bakalım -acaba eslâf yazdıkları eş’ar-ı mevzun olarak mı söylemişler? Böyle olmak lazım gelse tarih-i eş’ara nispeten zuhuru yeni olacağı aşikâr olan vezni nereden öğrenmişler? Onların eş’arı mevzun olmadığı halde de ahenkli değil midir? Şüphesiz ki o ahengi yine tabiat ta’yin etmiş. Manilerini, destanlarını, mersiyelerini vezinsiz fakat ahenkli sanatsız fakat manidar yapmamışlar mı?”²⁷ Ferruh’un tekrar üzerine eğildiği nokta hissiyattır. Eğer hissiyat olmadan yazılacak şiir, ne kadar kalıba kusursuz da otursa şiirden çok uzak bir yazı çeşididir. Ancak hissiyatı tam veren ancak aruzu iyi bir şekilde kullanarak yapılan şiiri nasıl değerlendireceğiz, onları yok mu sayacağız? Nureddin Ferruh tam bir özgürlük içerisinde görüşlerini dile getirir. O hissiyat dahilinde kimin nasıl isterse şiiri meydana getirebileceği görüşündedir. Esas itibarıyla onun yakındığı durum : “Eş’arınkat’iyyen mevzun yazılmaması fikrinde değilim. Şu kadar ki mutlaka mevzun olanlara şiir denilebilir mevzun olmayanların şiirden addolunamayacağı fikrini de tecviz edemem. Fikrimce her iki tarz da kabul olunmalıdır. Zira bazı şiir olur ki vezin ile yazılırsa güzel ve bazıları da bu tarzda yazılırsa latif ve şiirin olur.”²⁸ Kendi düşündüklerinde bazı çelişen durumlarda olsa dahi dönemi şartları göz önüne alındığında felsefi açıdan tam bir tutarlılık ekseninden ayrılmadığı göze çapmaktadır.

Nureddin Ferruh kendi görüşünü desteklemek için bazı örnekler sunarken özellikle ısmarlama eserlerin hissiyatı içinde barındırmaktan yoksun olacağı için gülünç duruma düşmesinin kaçınılmaz olduğunu belirtir. Verilen örnek ise oldukça manidardır: “Bir şaire bir zât tarafından en sevdiği birisinin vefâtı hakkında bir mersîye yazılması teklif edilse, o şairin, ziyâ-ı ebedisinden müteessir olmadığı bir kimse hakkında yazacağı ısmarlama mersîyede okuyanları müteessir edecek bir noktaya tesâdüf olunur mu?”²⁹ ve ardından şairin mersiyeyi tamamlamış olması o eserin bitmiş olması anlamına gelmez. Okuyan tarafından da onay aldıktan sonra eser edebi bir yere ulaşmış olacaktır. Ve Ferruh devam eder örneğine: “Evet! Birtakım kuru acı sözler okunur. Fakat o yaveler anlayanlara (ben icbâr-ı tabiatla buraya yerleştim.) diye haykırınca kârî ağlayacak yerde güler.”³⁰ Yaptığı teorinin haklılığını ortaya koyan bu örneğe Ferruh sıkıca sarılır ve hissiyatsız bir şiirin gülünç duruma düşeceğini belirtir. Nureddin Ferruh, bunun yanında ne kadar aruzla yazılmış olursa olsun mersîye türü içerisinde çok dokunaklı olanların da olduğunu söyler. Onlardan övgüyle bahseder. En beğendiği şairler arasında bulunan Abdülhak Hamid Bey’e ayrıca takdirlerini sunar ve ekler: “Tabiat-ı şâiraneyitakyîd eden kavaid-i arûzun kaffesine riayet edilmiş olduğu halde asla meziyâtına halel gelmemiş mersîyelere de tesâdüfolunur, ki bu husûsta muvaffakiyet-i fevkâlâde bir istidâd-ı şâiriyetle doğmuş olan nevadiremahsûs bir imtiyâz-ı tabîattır.”³¹

26Aldous Huxley, a.g.m, s 302.

27 Nureddin Ferruh, a.g.e.

28A.g.e.

29A.g.e.

30A.g.e.

31A.g.e.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4, Spring 2013

Nureddin Ferruh, Hamid'den sonra bir diğer döneminin büyük şairi olan Ekrem'e dönerek vezin kullanılarak da güzel şiirler yazılacağını kanıtlama çabası içerisine girer: “Şair ve edîp-i bedâyi' nüvis Ekrem Beyefendi Hazretlerinden bu iddiamı isbat ve te'yid eder bir misâl-i manzûm,

YÂD ET!

Vatkâ ki gelip bahar-ı yekser

Eşyada ayân olur tagayyür

Vatkâ ki hezâr-ı aşk perver”³²

Yapraklar ile edip tesettür

Bilmem kime karşı hasretinden

Başlar nevhatabî-teahhur

Kıl gökyüzünün letâfetinden

Sâfiyet-i aşkı tahattur

Yâd et beni bir dakika yâd et!

Daha önce de bahsettiğim gibi Nureddin Ferruh, aydın duruşuyla hem kendisinin doğru yolda ilerlediğini göstermek hem de okuyucusu üzerinde inandırıcılığını arttırmak için dönemin önemli şairlerinden örnekler verme yoluna gitmiştir.

Sonuç

Makalenin genelinde de bahsedildiği gibi Ferruh, salt olarak şiirin peşine düşmüştür. Onun birtakım argümanları kullanılmasıyla alakalı görüşleri, şiiri nasıl okuyucuya saf bir şekilde ulaştırırdan öteye geçmez. Saf bir şiiri, isteyen istediği gibi oluşturması gerektiğini savunurken, onun temel aldığı vezin ve hece ölçülerinin kullanılmaması değildir. Kişisel olarak bu ölçülere karşı da çıksa, ölçülü bir şekilde estetik olarak güzelin peşine düşen şairi her zaman desteklemiştir. Ferruh'un istediği, kimsenin kimseye karışmadan büyük bir özgürlük içinde, hissi duyguların kâğıda aktarılmasıdır. Nureddin Ferruh, bu aktarım sürecinde objektif bir bakış açısıyla, isteyen istediği gibi yazsın sadece yazılan şiir olsun görüşünü özellikle vurgular.

KAYNAKÇA

- FERRUH, Nureddin, Şafak Sadaları, Şirket-i Mürettepe Matbaası, İstanbul 1331 (1915)
- HUXLEY, Aldous, Edebiyat ve Bilim, Yapı Kredi Yayınları-Cogito- Sayı:31, Bahar 2002
- KULA, Onur Bilge, Hegel Estetiği ve Edebiyat Kuramı -1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010
- İNAM, Ahmet, Şiirden Doğan, Şiirle Taşınan Bir Etkinlik Olarak Bilim, Yapı Kredi Yayınları-Cogito- Sayı:31, Bahar 2002
- KOLCU, Hasan, Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları, Akçağ Yayınları, Ankara 2007
- OLLMAN, Bertell, Yabancılaşma Marx'ın Kapitalist Toplumdaki İnsan Anlayışı, Yordam Kitap, İstanbul 2012

32A.g.e.

SAZYEK, Hakan, Abdülhak Şinasi Hisar'ın Romanlarında Özel Yabancılaşma, Akçağ Yayınları
2008

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4, Spring 2013

